

використання тієї чи іншої моделі залежить від необхідності урахування того чи іншого внутрішнього чи зовнішнього чинника, який впливає на функціонування корпоративного підприємства.

РЕЗЮМЕ

У роботі розглянуто особливості організації корпоративного управління на підприємстві.

Ключові слова: рада директорів, корпоративне управління, агентський конфлікт

РЕЗЮМЕ

В работе рассмотрены особенности организации корпоративного управления на предприятии.

Ключевые слова: совет директоров, корпоративное управление, агентский конфликт

SUMMARY

The paper discusses features of the organization of corporate governance in the enterprise.

Keywords: board of directors, corporate governance, agency conflicts

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Хейне П. Экономический образ мышления: / П. Хейне: пер. с англ. – М.: Катаксия, 1997. – 704 с.
2. Хессель. Корпоративное управление. Владельцы, директора и наемные работники акционерного общества /Хессель Мейрес. – М.: Прогрес, 1992. – 710 с.
3. Хикс Дж. Р. Стоимость и капитал: / Джон Ричард Хикс . – М.: Прогресс, 1988. – 487 с.
4. Храброва И.А. Корпоративное управление: вопросы интеграции. Аффилированные лица, организационное проектирование, интеграционная динамика / И.В. Храброва. – М.: Изд-во Дом «Альпина», 2000. – 198 с.
5. Рудык Н.Б. Рынок корпоративного контроля: слияния, жесткие поглощения и выкупы долговым финансированием / Н.Б. Рудык, Е.В. Семенкова. – М.: Финансы и статистика, 2001. – С. 21.
6. Merton R. On the Curried State of The Stock Market Rationality Hypotheses / Cambridge/ The MIT Press/ 1987.

УДК 347.637:347.998

ЗАХИСТ СІМЕЙНИХ ПРАВ ДИТИНИ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СУДОМ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Красицька Л.В., доцент кафедри цивільного права і процесу Донецького національного університету, кандидат юридичних наук, доцент

Захист прав дитини є одним із найважливіших завдань Української держави, оскільки діти – не тільки майбутнє держави, а передусім – її сьогодення. За даними Державного комітету статистики України, в Україні станом на 1 січня 2011 р. постійне дитяче населення віком до 18 років становило 8 003 281 особи (для порівняння – кількість дітей в Україні на 1 січня 1991 року складала 13 187 078 осіб) [1]. Діти – найменш захищена верства населення, як у соціальному плані, так і у правовому аспекті. На жаль, для сучасного суспільства порушення сімейних прав дитини є звичайним явищем, тому державі необхідно створювати ефективний правовий механізм захисту прав дитини. Одним із елементів механізму захисту прав дитини є організаційно-правові форми захисту. Найбільш важливу роль у захисті прав дитини відіграє судова форма захисту. Законом України від 17 липня 1997 р. № 475/97-ВР була ратифікована Конвенція про захист прав і основних свобод людини 1950р., Перший протокол та протоколи №2, 4, 7 і 11 до Конвенції, у зв'язку з чим відповідно до ст. 9 Конституції України від 28 червня 1996 року Конвенція про захист прав і основних свобод людини 1950р. стала частиною національного законодавства України. Згідно зі ст. 17 Закону України від 23.02.2006 р. №3477- IV «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права. Стаття 1 цього ж закону, яка містить визначення термінів, передбачає, що Конвенція – це Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року і протоколи до неї, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, а практика Суду – це практика Європейського суду з прав людини та Європейської комісії з прав людини. Оскільки дитина, перш за все, як суб'єкт правовідносин є людиною, то особливої актуальності набуває питання визначення позиції Європейського суду з прав людини щодо захисту сімейних прав дитини, оскільки застосування в Україні нового джерела права – практики Європейського суду з прав людини можливе лише при наявності взагалі інформації про існування таких рішень Європейського суду з прав людини стосовно захисту прав дітей задля формування як певного суддівського розсуду у правозастосуванні, так і певної правової позиції у представників, інших осіб, які звертаються до суду за захистом порушених прав дитини.

Слід зазначити, що практика Європейського суду з прав людини щодо захисту окремих суб'єктивних прав досліджувалася у роботах як правників-науковців, зокрема, П. М. Рабіновича [2, с. 9-30], О. В. Соловйова [3], так і юристів-практиків, зокрема, В. Г. Буткевича, В. Т. Маляренка [4], А. Г. Яреми [5]. Проте в більшості своїй проведені дослідження стосувалися визначення європейських стандартів прав людини, визначення місця

практики Європейського суду з прав людини у системі джерел права, питання ж захисту сімейних прав дитини Європейським судом з прав людини досліджувалися лише фрагментарно.

Метою цієї статті є визначення позиції Європейського суду з прав людини щодо захисту сімейних прав дитини.

Як зазначає О.В. Соловйов, з аналізу актів Верховного Суду України (далі - ВСУ) випливає, що вищий український суд все ще не готовий (чи не вважає за необхідне) розглядати як джерела права значну кількість правоположень, вироблених Європейським судом з прав людини (далі – Суд). На його думку, слід відзначити схильність ВСУ до застосування насамперед тих рішень Суду, які винесені у справах щодо України (наприклад, рішення Суду у справі «Українська прес-група»), а також рішень, посилення на які містяться безпосередньо у таких справах (рішення Суду у справі «Лінгенс» згадувалося Судом у зв'язку із обґрунтуванням його ж рішення у справі «Українська прес-група»). Окрім того, очевидний вплив на формування позицій ВСУ в частині застосування рішень Суду справляє практика Конституційного Суду України. Так, вищий український суд застосовує правові позиції Суду у тій їх частині, в якій вони вже використовувалися у практиці суду конституційної юрисдикції та оминає інші рішення Суду, що є набагато ближчими до обставин справи. Це явище можна вважати своєрідною, так би мовити, «націоналізацією» практики Суду [3, с.94].

Дійсно, слід погодитися з О.В. Соловйовим, що національні суди досить обережно підходять до застосування рішень Європейського суду з прав людини в якості джерела права, хоча є правові підстави для цього. Пленум Верховного Суду України у постанові № 14 від 18.12.2009 р. «Про судові рішення у цивільній справі» дає судам роз'яснення, що у мотивувальній частині кожного рішення у разі необхідності мають бути посилення на Конвенцію та рішення Європейського суду з прав людини, які згідно із Законом України від 23 лютого 2006 року № 3477-IV «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» є джерелом права та підлягають застосуванню в даній справі (пункт 12 вказаної постанови). Аналіз судових рішень, постановлених за позовами, що витікають із сімейних правовідносин, внесених до Єдиного державного реєстру судових рішень, свідчить, що суди України ще не так часто застосовують рішення Європейського суду з прав людини у таких справах. Одним із чинників, що впливає на незастосування судами в якості джерела права практики Європейського суду з прав людини при розгляді сімейних спорів, є незначна поінформованість юридичної громадськості про існування такої практики Європейського Суду з прав людини. Тому, дійсно, як науковий, так і практичний інтерес має аналіз практики Європейського суду з прав людини щодо захисту сімейних прав дитини.

Л. В. Туманова, І. О. Владимірова вказують, що Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод не містить у собі статей, які б прямо регулювали і захищали права дітей, проте її положення можуть бути застосовані до дитини, яка є суб'єктом міжнародного права нарівні з іншими учасниками міжнародних правовідносин [6, с. 81].

Слід зазначити, що предметом розгляду Європейського суду з прав людини стають різні випадки порушення прав дитини, зокрема, права на освіту (ст. 2 Протоколу № 1 до Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод (далі – Європейської конвенції); свободи совісті, права вільного вираження думок та свободи асоціацій (ст. ст. 9, 10, 11 Європейської конвенції); жорстоке поводження з дитиною та бездоглядність (ст. ст. 3 і 8 Європейської конвенції); обмеження свободи вираження своїх поглядів, отримання і розповсюдження інформації з метою охорони здоров'я та моральності (п. 2 ст. 10 Європейської конвенції); захист від дискримінації (ст. 14 Європейської конвенції) тощо.

Що ж стосується порушення сімейних прав дитини, то у такому випадку можна говорити про порушення ст. 8 Європейської конвенції. Стаття 8 Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод 1950 р. передбачає, що кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, недоторканності свого житла і таємниці своєї кореспонденції. Не допускається втручання державної влади у здійснення цього права, крім випадків, коли це втручання передбачене законом і необхідне у демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, громадського спокою або економічного добробуту країни, для охорони порядку і запобігання злочинам, для охорони здоров'я чи моральності або для захисту прав і свобод інших осіб.

При розгляді практики Європейського суду з прав людини щодо захисту сімейних прав дитини звертають на себе увагу ряд категорій спорів.

По-перше, це справи, пов'язані із захистом прав дітей, народжених поза шлюбом. Як зазначають Л. В. Туманова, І. О. Владимірова за встановленими у праві Ради Європи стандартами, незаконнонароджені діти не повинні страждати від того, що вони народилися поза шлюбом. У справі «Маркс проти Бельгії», яка стала хрестоматійною, предметом спору був той факт, що законодавство країни передбачало більш складний порядок встановлення правових відносин між матір'ю та її дитиною у випадку народження дитини поза шлюбом. Для цього було необхідно пройти через процедури визнання дитини та її наступного усиновлення. У результаті складалася така ситуація, що протягом певного часу дитина «юридично» взагалі не мала матері [6, с. 87]. Розглянемо більш ретельно Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Маркс проти Бельгії (Marckx v. Belgium)» від 13 червня 1979 року. Згідно з обставинами справи Александра Маркс є дочкою Паули Маркс, незаміжньої жінки. Відповідно до бельгійського законодавства щодо дітей, народжених у шлюбі, материнство реєструється автоматично (за фактом народження). Однак у випадку пані Маркс, дитина якої була народжена поза шлюбом, від матері вимагали заяву про визнання, котру слід подавати в орган реєстрації цивільного стану. Такий акт був лише декларативним і не створював достатніх доказів материнства. Відповідно, заявниця,

отримавши таке визнання, через рік після народження доньки розпочала процедуру усиновлення (при цьому слід зазначити, що Цивільний кодекс Бельгії суттєво обмежував спадкові та деякі інші майнові права дитини, народженої поза шлюбом). Заявниці Маркс стверджували, що така система реєстрації порушує їхні права, передбачені ст. 8 Конвенції, взятої окремо та в поєднанні зі ст. 14. У своєму рішенні Суд зазначив: якщо держава в рамках своєї внутрішньої правової системи визначає режим деяких сімейних стосунків, то вона має діяти продумано, так, щоб зацікавлені особи могли вести нормальне сімейне життя. На думку Суду, декларована у ст. 8 необхідність поваги до сімейного життя передбачає, зокрема, наявність у внутрішньому законодавстві правових гарантій, які уможлиблювали б інтеграцію дитини в сім'ю з моменту народження. Крім того, Суд вважає: якщо метою держави є створення умов для нормального розвитку сімейних стосунків між незаміжною матір'ю та її дитиною, то держава не має допускати жодної дискримінації за ознакою народження. Це є вимогою ст. 14 у поєднанні зі ст. 8 Конвенції [7].

Визнання Судом факту порушення Конвенції у багатьох випадках спонукає відповідну державу-відповідача, а іноді навіть інші Договірні держави вжити загальних заходів для виконання ухваленого Судом рішення, а вищі національні суди — привести у відповідність із цим рішенням свою судову практику. Так, після ухвалення рішення Європейським судом з прав людини від 28 жовтня 1987 року в справі «Інце проти Австрії» (*Inze v. Austria*) 13 грудня 1989 року було прийнято, замість старого закону 1903 року, новий Каринтіанський (*Carinthian*) закон в Австрії про спадкоємне володіння фермою, який набрав чинності 1 січня 1990 року. Згідно з цим законом, рішення про те, хто має право успадкувати ферму, ухвалюється, виходячи із об'єктивних критеріїв, а не із законності чи незаконності народження спадкоємця [8].

По-друге, це справи, пов'язані із захистом права дитини на спілкування (контакт) з батьками. В юридичній літературі зазначається, що Суд звернув увагу на важливість здійснення контактів між дітьми й батьками в той час, коли діти перебувають під опікою. Тому часто Суд встановлює, що рішення про встановлення опіки сумісне зі ст. 8, тоді як обмеження або відмова в контакті з батьками під час дії розпорядження несумісні. Будь-яке обмеження, накладене на особисте спілкування у відносинах між батьками та дітьми, повинне ґрунтуватися на належних до справи та обґрунтованих причинах, висунутих для захисту інтересів дитини і для подальшого об'єднання родини. Зокрема повинна дотримуватися домірність між обмеженнями, накладеними на контакти, і цілями, яким служать ці обмеження [9].

Так, справа «Ерікссон проти Швеції» стосувалася дитини, яка провела кілька перших років свого життя у дитячому будинку, поки не було скасовано розпорядження про передачу її під опіку. Біологічній матері було заборонено забирати дочку з дитячого будинку і їх контакти було обмежено. Суд зазначив відсутність серйозних зусиль, які сприяли б об'єднанню сім'ї, і визнав, що таке втручання не є «необхідним у демократичному суспільстві» [10, с. 282].

По-третє, це справи, пов'язані з порушенням права дитини на проживання у сім'ї, коли відбувається відібрання дитини у батьків і передача її під опіку. З цього приводу М. Ковальські вказує, що стосовно ухвалення рішення про необхідність передачі дитини під публічну опіку, влада користується відносно широкими межами свободи розсуду. Більш пильного контролю вимагають, однак, питання регулювання доступу до дитини та обмеження батьківських прав. Суд підкреслив, що передача дитини під публічну опіку повинна мати тимчасовий характер, і, якщо тільки дозволять обставини, необхідно прагнути до повторного з'єднання природних батьків з дитиною. Протилежні дії можуть бути виправдані тільки у виняткових обставинах і тільки з урахуванням інтересів дитини [11, с. 47-48].

Стосовно відібрання дитини у батьків, позбавлення батьківських прав і передачі дитини під опіку викликає інтерес рішення у справі «Савіні проти України» від 18 грудня 2008 р. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини вважає, що при позбавленні батьківських прав треба підходити виважено і в найкращих інтересах дитини. Саме на це звернув увагу Європейський суд з прав людини у рішенні у справі «Савіні проти України» від 18 грудня 2008 р. Усіма інстанціями судів України подружжя Савіних позбавлене батьківських прав стосовно кількох з семи їхніх неповнолітніх дітей. Батьки є сліпими від народження і тому було визнано, що вони «неспроможні забезпечувати дітей належним харчуванням, одягом, підтримувати належні санітарні умови, належним чином дбати про здоров'я дітей, а також забезпечувати їхню соціальну адаптацію». Євросуд, визнаючи такі мотиви при прийнятті зазначеного рішення органами державної влади доречними, вважає їх не адекватними і «не достатніми для виправдання такого серйозного втручання в сімейне життя заявників». Тому було визнано, що при позбавленні батьківських прав подружжя Савіних було порушено ст. 8 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (право на повагу до приватного і сімейного життя). Омбудсман України переконана, що ігнорування судовою практикою при розгляді справ про позбавлення батьківських прав цього рішення Європейського суду призводить до того, що в окремих випадках діти невинувато стають соціальними сиротами. Завдання держави — захистити і підтримати сім'ю, а не позбавляти дитину права на виховання у родинному середовищі, навіть за складних життєвих обставин [12, с. 48-49].

Європейський суд з прав людини у рішенні у справі «Савіні проти України» від 18 грудня 2008 р. повторює, що право батьків і дітей бути поряд один з одним становить основоположну складову сімейного життя і що заходи національних органів, спрямовані перешкодити цьому, є втручанням у права, гарантовані статтею 8 (рішення у справі «МакМайкл проти Сполученого Королівства» (*McMichael v. the United Kingdom*) від 24 лютого 1995 року). Таке втручання є порушенням зазначеного положення, якщо воно здійснюється не «згідно із законом», не відповідає законним цілям, переліченим у пункті 2 статті 8, і не може вважатися

«необхідним у демократичному суспільстві». Визначаючи, чи було конкретне втручання «необхідним у демократичному суспільстві», Суд повинен оцінити — у контексті всієї справи загалом — чи були мотиви, наведені на виправдання втручання, доречними і достатніми для цілей пункту 2 статті 8 Конвенції і чи був відповідний процес прийняття рішень справедливим і здатним забезпечити належний захист інтересів, як цього вимагає стаття 8 (наприклад, справи «Кутцнер проти Німеччини» (Kutzner v. Germany), та «Зоммерфельд проти Німеччини» (Sommerfeld v. Germany)). Суд також повторює, що, хоча національним органам надається певна свобода розсуду у вирішенні питань щодо встановлення державної опіки над дитиною, вони повинні враховувати, що розірвання сімейних зв'язків означає позбавлення дитини її коріння, а це можна виправдати лише за виняткових обставин (див., наприклад, справу «Ньяоре проти Франції» (Gnahore v. France)). Зокрема, якщо рішення мотивується необхідністю захистити дитину від небезпеки, має бути доведено, що така небезпека справді існує (див., *mutatis mutandis*, справу «Хазе проти Німеччини» (Haase v. Germany)). При винесенні рішення про відібрання дитини від батьків може постати необхідність врахування цілої низки чинників. Можливо, потрібно буде з'ясувати, наприклад, чи зазнаватиме дитина, якщо її залишать під опікою батьків, жорстокого поводження, чи страждатиме вона через відсутність піклування, через неповноцінне виховання та відсутність емоційної підтримки, або визначити, чи виправдовується встановлення державної опіки над дитиною станом її фізичного або психічного здоров'я (див. справи «Валлова і Валла проти Чеської Республіки» (Wallova and Walla v. the Czech Republic) і «Гавелка та інші проти Чеської Республіки» (Havelka and Others v. the Czech Republic)). З іншого боку, сам той факт, що дитина може бути поміщена в середовище, більш сприятливе для її виховання, не виправдовує примусового відібрання її від батьків. У будь-якому разі передання дитини під державну опіку слід зазвичай розглядати як тимчасовий захід, здійснення якого має одразу припинитися, коли це дозволяють обставини. Отже, такий захід не може бути санкціонований без попереднього розгляду можливих альтернативних заходів і має оцінюватися в контексті позитивного обов'язку держави вживати виважених і послідовних заходів зі сприяння воз'єднанню дітей зі своїми біологічними батьками, дбаючи при досягненні цієї мети про надання їм можливості підтримувати регулярні контакти між собою та, якщо це можливо, не допускаючи розлучення братів і сестер [13].

Отже, сімейні права дитини є предметом судового розгляду й Європейського суду з прав людини у контексті порушення ст. 8 Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 р., а саме права на повагу до свого приватного і сімейного життя. Позиція Європейського суду з прав людини щодо захисту сімейних прав дитини полягає у наступному:

- при розгляді сімейного спору пріоритет мають інтереси дитини над інтересами батьків;
- діти, народжені у шлюбі, і діти, народжені поза шлюбом, є рівними у своїх правах;
- будь-яке обмеження, накладене на особисте спілкування у відносинах між батьками та дітьми, повинне ґрунтуватися на належних до справи та обґрунтованих причинах, висунутих для захисту інтересів дитини і для подальшого об'єднання сім'ї;
- передача дитини під публічну опіку повинна мати тимчасовий характер, такий захід не може бути санкціонований без попереднього розгляду можливих альтернативних заходів і має оцінюватися в контексті позитивного обов'язку держави вживати виважених і послідовних заходів зі сприяння воз'єднанню дітей зі своїми біологічними батьками.

Підсумовуючи розгляд питання про захист сімейних прав дитини Європейським судом з прав людини, слід підтримати позицію С. Шевчука, що хоча діяльність Європейського суду з прав людини не є панацеєю від усіх наших проблем та негараздів у сфері захисту прав людини, а деякі його рішення є дискусійними і надто обережними, переваги розгляду та розуміння юридичної природи цих прав крізь призму його діяльності є очевидними і мають неабияке теоретичне та практичне значення, переважно для органів судової влади [14, с. 8].

РЕЗЮМЕ

У статті аналізується практика Європейського суду з прав людини як джерело права щодо захисту сімейних прав дитини, з'ясовується позиція Європейського суду з прав людини щодо окремих порушень прав дитини у контексті права на повагу до свого приватного і сімейного життя, передбаченого ст. 8 Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод.

Ключові слова: права дитини, захист сімейних прав, Європейський суд з прав людини, практика суду, джерело права.

РЕЗЮМЕ

В статье анализируется практика Европейского суда по правам человека как источник права относительно защиты семейных прав ребенка, определяется позиция Европейского суда по правам человека по отдельным нарушениям прав ребенка в контексте права на уважение к своей частной и семейной жизни, предусмотренного ст. 8 Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод.

Ключевые слова: права ребенка, защита семейных прав, Европейский суд по правам человека, практика суда, источник права.

SUMMARY

The practice of the European Court of Human Rights as a legal authority for the children's family rights' protection is analyzed in the present article. The position of the European Court of Human Rights in relation to some violations of children's rights is discovered in the scope of the right to respect for private and family life under the Article 8 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

Key words: children's rights; family's rights' protection; European Court of Human Rights; judicial practice; legal authority.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Населення України [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://stat6.stat.lviv.ua/ukrcensus/Dialog/statfile1_c.asp.
2. Вибрані рішення Європейського суду з прав людини (1993-2002 рр.). Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина Науково-дослідного інституту державного та місцевого самоврядування Академії правових наук України. Серія П. Коментарі прав і законодавства. Вип.3. / Редкол. : П. М. Рабінович та ін. [Текст] – Х. : Консум, 2003. – 464 с.
3. Соловійов О. В. Застосування практики Страсбурзького суду як джерела права (за матеріалами рішень і ухвал Верховного Суду України) [Текст] / О. В. Соловійов // Вісник Академії адвокатури України. – 2010. – Число 2 (18). – С. 90-95.
4. Буткевич В. Г., Маляренко В. Т. Європейський суд з прав людини та українське судочинство: питання взаємодії [Текст] / В. Г. Буткевич, В. Т. Маляренко // Вісник Верховного Суду України. – 2004. – № 4 (44). – С. 2-8.
5. Ярема А. Г. Право особи на ефективні засоби судового захисту цивільних прав та інтересів [Текст] / А. Г. Ярема // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки». – 2007. – Том 20 (59). – С. 195-202.
6. Туманова Л. В., Владимірова И. А. Защита семейных прав в Европейском суде по правам человека [Текст] / Л. В. Туманова, И. А. Владимірова. – М. : Издательский Дом «Городец», 2007. – 208 с.
7. Решение Европейского суда по правам человека по делу «Маркс против Бельгии (Marckx v. Belgium)» от 13 июня 1979 года [Электронный ресурс] // Европейский суд по права человека. Справочно-информационный центр: Российская Федерация. – Режим доступа: <http://europeancourt.ru/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/marks-protiv-belgii-postanovlenie-evropejskogo-suda/>
8. Ефективність рішень Європейського суду з прав людини, або справи, розглянуті з 1959 по 1998 рік (Effects of Judgments or Cases 1959-1998) [Електронний ресурс] // Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі. – 1999. – №4. Режим доступу: <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=112>
9. Килкэли Урсула, Чефранова Е. А. Европейская Конвенция о защите прав человека и основных свобод. Статья 8. Право на уважение частной и семейной жизни, жилища и корреспонденции. Прецеденты и комментарии: Учебно-методическое пособие [Текст] / Урсула Килкэли, Е. А. Чефранова. – Москва: Российская академия правосудия, 2001. – 161 с.
10. Дженіс М., Кей Р., Бредлі Е. Європейське право у галузі прав людини: джерела і практика застосування. Пер. з англ. [Текст] / М. Дженіс, Р. Кей, Е. Бредлі. – К. : «АртЕк», 1997. – 624 с.
11. Ковальски Михал. Уважение личной и семейной жизни, жилища и корреспонденции на основании ст. 8 Европейской конвенции прав человека – основные проблемы [Текст] / Михал Ковальски. – Варшава: Хельсинкский Фонд по Правам Человека, 2007. – 68 с.
12. Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Стан дотримання та захисту прав дитини в Україні» до 20-річчя ратифікації Україною Конвенції ООН про права дитини [Текст]. – Київ, 2010. – 228 с.
13. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Савіні проти України» від 18 грудня 2008 р. (Заява № 39948/06) [Текст] // Офіційний вісник України. – 2009. – № 84. – Ст. 2852.
14. Шевчук С. Порівняльне прецедентне право з прав людини [Текст] / С. Шевчук. – К.: Видавництво «Реферат», 2002. – 344 с.

УДК 349.2 (477)

ТЕРМІНИ «ПРЕДМЕТ ТРУДОВОГО ПРАВА» І «СФЕРА ДІЇ (ЗАСТОСУВАННЯ) НОРМ ТРУДОВОГО ПРАВА» В СТРУКТУРІ ПОНЯТІЙНОГО АПАРАТУ ГАЛУЗЕВОГО ПРИНЦИПУ ОБМЕЖЕННЯ СФЕРИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИНАМИ НАЙМАНОЇ ПРАЦІ

Лаврінєнко О.В., кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного права та процесу Донецького юридичного інституту МВС України, полковник міліції, здобувач докторантури Національного університету «Українська юридична академія імені Ярослава Мудрого» (м. Харків).

Сучасна теорія права досліджує чимало важливих проблемних питань, зокрема, «як теоретиків, так і практиків, — наголошує В. В. Пашутін, — цікавлять питання необхідності прийняття окремих нормативних актів, доцільності конкретизації норм законів, раціональний ступінь такої конкретизації, межі втручання права в суспільні відносини, критерії визначення таких меж у різних сферах суспільного життя тощо. Розв'язання теоретичних питань сфери, меж, засобів, ефективності правового регулювання пов'язане із глибоким